

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 438

**Sytuacja rodzin i polityka rodzinna
w Polsce po dekadzie członkostwa
w Unii Europejskiej**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Joanna Świrska-Korlub
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Hanna Jurek
Łamanie: Agata Wiszniowska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest częścią projektu naukowego obejmującego V Ogólnopolską Konferencję Naukową pt. *Polityka rodzinna w Polsce po dekadzie członkostwa w Unii Europejskiej*, zorganizowaną przez Katedrę Socjologii i Polityki Społecznej Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Oddział Dolnośląski Polskiego Towarzystwa Polityki Społecznej, oraz Międzynarodowe Centrum Badań i Analiz (ICRA), która odbyła się w Warszawie w 2015 roku

Projekt został dofinansowany przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Polskie Towarzystwo Polityki Społecznej

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192

e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-593-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: EXPOL

Spis treści

Wstęp.....	7
------------	---

WARUNKI FUNKCJONOWANIA RODZIN

Marek Kośny, Joanna Szczepaniak-Sienniak: Sytuacja ekonomiczna polskich rodzin z dziećmi po dekadzie członkostwa w Unii Europejskiej / Economic situation of Polish families with children after the decade of membership in the European Union	11
Sławomir Kalinowski, Lidia Jabłońska-Porzuczek: Ubóstwo rodzin monoparentalnych w Unii Europejskiej / Poverty of monoparental families in the European Union	32
Adam Kubów: Sytuacja mieszkaniowa w Polsce w okresie członkostwa w Unii Europejskiej w kontekście polityki rodzinnej / The housing situation in Poland in the period of membership in the European Union in the context of family policy.....	47
Piotr Michoń: Udział ojców w czynnościach związanych z opieką nad dzieckiem – międzynarodowa analiza porównawcza / Father's participation in activities related to childcare – international comparison	64
Wojciech Nowiak, Stein Kuhnle, Dominika Narożna: Rodzina migracyjna. Obraz rodziny na podstawie badań polskich imigrantów w Norwegii / Migrants families. The experiences of Poles in Norway	81
Justyna Szachowicz-Sempruch: Nieodpłatna praca w domu i polityka rodzinna jako formy przemocy instytucjonalnej / Unpaid domestic work and the family policy as forms of institutional violence	107
Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Problematyka rodzinna w dokumentach strategicznych polskich województw na przykładzie Małopolski / Family issues in the strategic documents of Polish voivodeships – example of Małopolska Voivodeship.....	126

ZMIANY W POLITYCE SPOŁECZNEJ WOBEC RODZINY

Lucyna Prorok: Modernizacja <i>welfare state</i> oraz innowacje społeczne na przykładzie szwedzkiej polityki rodzinnej – szanse wdrożenia w Polsce / The modernization of welfare state and social innovations on the example of the Swedish family policy – chances of initiating in Poland	141
Iwona Taranowicz: Polityka rodzinna a przemiany współczesnej rodziny / Family policy vs. changes of contemporary family.....	153
Olga Kowalczyk: Jaka polityka społeczna wobec rodzin z osobami niepełnosprawnymi w Polsce? / What should be social policy towards families with disabled persons in Poland?.....	166

Anna Kurowska: Zmiany w dostępie do usług opieki nad dzieckiem poniżej trzech lat i popyt na te usługi w polskich gminach / Changes in access to early childcare services and demand on these services in Poland on the local level.....	180
Weronika Urbaniuk: Zmiany w urlopach dla rodziców w Polsce w latach 1989-2016 / Changes in leave for parents in Poland in the years 1989-2016	192
Anna Bebel: Wpływ Karty Dużej Rodziny na poprawę sytuacji rodzin wielodzietnych w Polsce – ocena na podstawie zogniskowanych wywiadów grupowych / The impact of Large Family Card on improving the situation of large families in Poland – an assessment based on focus group interviews..	206

Wstęp

Niniejsza książka to kolejne opracowanie z zakresu prac naukowo-badawczych dotyczących rodziny i polityki rodzinnej. Skupia ono wyniki badań empirycznych i teoretycznych ukazujące zmiany, wyzwania i perspektywy polityki rodzinnej w Polsce w kontekście członkostwa w Unii Europejskiej.

Tematyka publikacji skłania do pogłębionej refleksji nad dylematem, czy przynależność naszego kraju do Unii Europejskiej wpłynęła, a jeśli tak, to w jaki sposób, na sytuację polskich rodzin oraz politykę rodzinną w Polsce. Aktualnie ten problem i podobne dylematy są o tyle szczególne, że niedawno minął znamieny – już bowiem dziesięcioletni, okres reformowania i tworzenia nowych, opartych na unijnych podstawach rozwiązań, które zmierzają do poprawy warunków życia rodzin. Te podstawy stanowią określone dyrektywy, strategie, wskaźniki i inne wytyczne, wyznaczające kierunki zmian w polityce rodzinnej, do których poszczególni autorzy odnoszą się w swoich artykułach.

Warto zwrócić uwagę, że tematyka publikacji odzwierciedla najbardziej naglące problemy polskich rodzin oraz wyzwania wobec polityki rodzinnej – głównie rządu, ale też innych podmiotów. W pierwszej części znaleźć można ciekawe analizy dotyczące sytuacji ekonomicznej oraz mieszkaniowej rodzin, opieki nad dzieckiem, migracji rodzin czy przemocy domowej. Interesujące jest tu także ukazanie miejsca i ważności problematyki rodzinnej w działaniach polskich województw.

Część drugą, dotyczącą polityki rodzinnej, otwiera artykuł, który wpisuje się w coraz bardziej zagorzałą dyskusję nad przyszłością współczesnego *welfare state* oraz nad kierunkami modernizacji polityki społecznej, w tym wobec rodziny w ogóle. Podobne aspekty pojawiają się w kolejnych tekstach – o polityce społecznej wobec rodzin z osobami niepełnosprawnymi oraz instrumentach polityki rodzinnej wobec rodzin z małymi dziećmi (usługach wobec rodzin z dziećmi do lat 3, urlopach z tytułu opieki nad dzieckiem) i rodzin wielodzietnych (Karcie Dużej Rodziny).

Redaktorzy opracowania serdecznie dziękują wszystkim autorom, którzy przez złożenie swych artykułów poparli inicjatywę wydania niniejszej publikacji, a w zamieszczonych w niej tekstach wyrazili swoje przekonanie o potrzebie dalszego rozwoju badań poświęconych tematyce rodziny i polityki rodzinnej.

Joanna Szczepaniak-Sienniak, Adam Kubów

Weronika Urbaniuk

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: weronika.urbaniuk@ue.wroc.pl

ZMIANY W URLOPACH DLA RODZICÓW W POLSCE W LATACH 1989-2016

CHANGES IN LEAVE FOR PARENTS IN POLAND IN THE YEARS 1989-2016

DOI: 10.15611/pn.2016.438.12

JEL Classification: J13, J18, J22, J24

Streszczenie: Autorka w tekście podejmuje się analizy przemian, jakie zaszły w urlopach macierzyńskich, rodzicielskich i ojcowskich w Polsce w latach 1989-2016. Główną uwagę badawczą kieruje na zmiany, jakie odnotowuje się od 2013 roku, będące wynikiem implementacji do polskiego prawodawstwa zaleceń Dyrektywy 2010/18/UE, jednocześnie starając się ocenić, czy zalecenia Dyrektywy 2010/18/UE zostały w tych zmianach uwzględnione i w pełni zrealizowane. Autorka posługuje się metodą analizy literatury przedmiotu oraz analizy wyników dotychczasowych badań krajowych i zagranicznych.

Słowa kluczowe: polityka rodzinna, urlop macierzyński, urlop rodzicielski, urlop ojcowski.

Summary: The aim of the article is to present the changes that have occurred in the maternity leave, parental leave and paternity leave in Poland in the years 1989-2016. This article is an attempt to present the implementation of the directive into Polish legislation. The European Union Directive on parental leave (2010/18/UE) came into force in Poland in 2013 and analysis focuses on the changes after 2013. The work is based on the results of Polish and international studies and analysis of the literature.

Keywords: family policy, maternity leave, parental leave, paternity leave.

1. Wstęp

Autorzy raportu Najwyższej Izby Kontroli, analizując w 2015 r. koordynację polskiej polityki rodzinnej, sformułowali następujące stanowisko: „Art. 71 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej stanowi, że państwo w swojej polityce społecznej i gospodarczej uwzględnia dobro rodziny. Pomimo świadomości i wagi zagrożeń polityka rodzinna w Polsce nie została jednak w sposób całościowy określona w żadnym dokumencie. Nie określono jej celów ani nie wyznaczono zakresu objętych nią

działań. (...) Instrumenty te są bardzo rozproszone, a łączna kwota wydatkowanych na nie środków nie została formalnie oszacowana” [NIK 2015, s. 6].

Zacytowany fragment opinii NIK wpisuje się w krytyczne oceny polityki rodzinnej w Polsce, jako niespójnej i fragmentarycznej. Artykułowane były one niejednokrotnie zarówno przez naukowców, jak i ekspertów¹. Jednak, jeśli spojrzeć na tendencje związane z podejściem do urlopów macierzyńskich w ciągu ostatnich ponad 20 lat, to ocena – moim zdaniem – nie jest już tak jednoznaczna. W artykule będę starała się wykazać, że w obrębie tego instrumentu polityki rodzinnej daje się zauważyć duże zmiany. Jednocześnie zakładam, na co wskazuję w dalszej części artykułu, że zmiany, jakie zachodzą w ustawodawstwie dotyczącym właśnie urlopów związanych z rodzicielstwem, są odzwierciedleniem modelu polityki społecznej, jaki przyjęty jest w Polsce, a także są rezultatem dokumentów unijnych, do których wdrażania zobowiązana jest Polska od roku 2004 – to jest od momentu akcesji Polski do struktur Unii Europejskiej.

W prezentowanym tekście podjęłam się realizacji trzech celów. Po pierwsze, chcę przybliżyć kilka modeli polityki społecznej wyróżnionych w literaturze przedmiotu i wskazać, w jaki sposób mogą one przekładać się na wdrażanie określonej polityki rodzinnej. Po drugie, odwołując się do Dyrektywy Rady UE 2010/18/UE, wskazuję jej główne ustalenia i wymieniam zobowiązania, jakie wynikają z niej dla krajów członkowskich Unii Europejskiej, w tym także Polski. I po trzecie, wskazuję główne zmiany, jakie zaszły w urlopowach macierzyńskich i rodzicielskich w latach 1989-2016 roku, jednocześnie starając się ocenić, czy zalecenia Dyrektywy 2010/18/UE zostały w tych zmianach uwzględnione i w pełni zrealizowane.

Na potrzeby celów badawczych zastosowano metodę historyczną, a w jej ramach posłużono się techniką analizy aktów prawnych, danych statystycznych, wyników dotychczasowych badań oraz analizy literatury przedmiotu. Ponadto wykorzystano analizę instytucjonalno-prawną oraz częściowo analizę historyczną.

2. Ingerencja państwa w życie rodzin – modele polityki rodzinnej

Uwarunkowania ekonomiczne, demograficzne, a także kulturowe to czynniki, które w dużej mierze wpływają na kształt planowanej i realizowanej polityki rodzinnej. Ta z kolei, wpisując się w politykę społeczną, jako jedna z ważniejszych jej części, pozwala wpisać się w typologię modeli *welfare state* i modeli polityki społecznej. Początek rozważań na podejmowany temat otwiera krótka charakterystyka modeli polityki społecznej. Przyjęłam taką kolejność przez wzgląd na dwie kwestie: wskazane dalej typologie modeli polityk społecznych, choć są jedynie konstruktami teoretycznymi, bardzo często mają swoje odzwierciedlenie w rzeczywistych praktykach poszczególnych państw. Po drugie, modele różnicuje poziom ingerencji pań-

¹ Na przykład: Bożena Balcerzak-Paradowska, Irena Kotowska, Dorota Głogosz, Anna Kurowska.

stwa w życie jednostek. Ma to bardzo często bezpośrednie przełożenie na politykę, jaką stosuje się wobec rodzin.

Pierwszą typologią wyróżnianą w literaturze przedmiotu jest z pewnością typologia zaproponowana przez R. Titmussa z 1958 r. [Titmuss 1958], jednak najpopularniejszą dotychczas jest typologia G. Espinga-Andersena z roku 1990 [Esping-Andersen 1990], w której autor wyróżnił trzy podstawowe modele polityki społecznej:

- liberalny,
- konserwatywny,
- socjaldemokratyczny.

Analizy procesów realnych w krajach europejskich doprowadziły do poszerzenia tej typologii o model południowoeuropejski [Balcerzak-Paradowska 2009, s. 15]. Stało się tak przede wszystkim dlatego, że polityki realizowane w krajach Europy południowej nie przystawały do tych, które prowadzone są przede wszystkim na północy Europy, czyli w krajach skandynawskich [Smith 2001, s. 26].

Państwa realizujące liberalną politykę społeczną charakteryzuje poszanowanie wartości, jaką jest indywidualizm, a także oddanie jednostkom odpowiedzialności za ich bezpieczeństwo socjalne. Państwo ingeruje w życie obywateli w niewielkim stopniu, dostarczając bardzo ograniczoną liczbę świadczeń i usług społecznych – kierowane są one przede wszystkim do osób w najtrudniejszej sytuacji. Świadczenia finansowe oferowane ze środków publicznych są niskie, co dodatkowo wpływa na duże uzależnienie jednostki od rynku [Kamiński 2013, s. 20]. Modelowi temu przypisuje się indywidualistyczną politykę rodzinną, a dzieci traktowane są jako prywatna sprawa rodziców.

Drugi model – konserwatywny, w bardzo dużej mierze opiera się na założeniach nauki społecznej Kościoła Katolickiego. Większość świadczeń ma charakter ubezpieczeniowy, co sprawia, że bezpieczeństwo socjalne jednostki uzależnione jest od jej pozycji na rynku pracy. Model konserwatywny dla polityki rodzinnej państwa oznacza, jak pisze B. Balcerzak-Paradowska, „kombinację odpowiedzialności rodziny (famiaryzm) i mocnych regulacji ze strony państwa” [Balcerzak-Paradowska 2009, s. 16]. Wsparcie państwa otrzymują rodziny typu tradycyjnego, z mężczyzną w roli jedyne go żywiciela rodziny, i kobietą, która nie uczestniczy w rynku pracy. Kobiety, przez wzgląd na przypisywaną im rolę społeczną, nie otrzymują od polityki rodzinnej instrumentów wspierających je w godzeniu życia zawodowego z rodzinnym.

Model socjaldemokratyczny polityki społecznej obecny jest w państwach, w których bezpieczeństwo socjalne obywateli uzależniane jest od mechanizmów rynkowych. Obywatelom przysługują świadczenia pochodzące z publicznych środków finansowych i są one uniwersalne i ujednolicone. Świadczenia te są stosunkowo wysokie, a zaspokojenie podstawowych potrzeb ludzi znajduje ważne miejsce w polityce społecznej kraju. W państwach prowadzących socjaldemokratyczną politykę społeczną kładzie się nacisk na politykę pełnego zatrudnienia, kobiety zachęcane są przez państwo do uczestnictwa w rynku pracy. Dla polityki rodzinnej model socjaldemokratyczny oznacza przede wszystkim wysoki poziom usług dla dzieci i rodziny

[Kamiński 2013, s. 21]. Takie podejście wynika przede wszystkim z założenia, że dzieci stanowią ciągłość społeczeństwa, dlatego też do zadań państwa i społeczeństwa należy partycypowanie w kosztach ich utrzymania.

Model południowoeuropejski zakłada rozwiązania bardzo zbliżone do tych z modelu konserwatywnego. Różnice jednak dotyczą rozwiązań stosowanych w zakresie polityki rodzinnej. Dominuje w nim silny familiaryzm, ujawniający się we wspieraniu i w ochronie tradycyjnego modelu rodziny. Opieka i pomoc w wychowaniu dzieci zapewniana jest przez szerszą rodzinę, a nie usługi świadczone przez państwo. Świadczenia społeczne są na niskim poziomie i cechuje je fragmentaryczność.

Rozważając modele polityki rodzinnej i poziom ingerencji państwa w sprawy rodziny, warto wspomnieć również o typologii zaproponowanej przez M.T. Letablier [Letablier 1998], która wyróżnia trzy modele polityki rodzinnej. Różnicuje ona je poprzez poziom odpowiedzialności za opiekę, a państwa dzieli na trzy grupy:

- te, w których całość odpowiedzialności spoczywa na rodzicach – rodzina nie może liczyć na wsparcie państwa,
- drugi typ państw to mieszana odpowiedzialność za opiekę – państwo wspiera rodziców fragmentarycznie w wybranych sferach (np. wspiera rodziny zmagające się z biedą),
- trzecia grupa państw to taka, w których państwo bierze na siebie niemalże całość odpowiedzialności, oferując kompleksowe rozwiązania na rzecz rozwoju i wspierania rodzin

Analizy rozwiązań przyjmowanych w politykach rodzinnych różnych krajów europejskich wskazują na wyodrębnienie czterech modeli występujących w Unii Europejskiej: skandynawskiego, anglosaskiego, kontynentalnego i południowoeuropejskiego². I tak odpowiednio model skandynawski, wpływając na kreowanie polityki rodzinnej, kieruje się zasadą indywidualizmu obywateli, promując równość płci i prawa dziecka. Model anglosaski kwestie rodziny pojmuje jako prywatną sprawę obywateli i nie wspiera rodzin usługami społecznymi. Model kontynentalny bazuje na dużej aktywności rodziny, popiera tradycyjny i konserwatywny model rodzin poprzez wspieranie mężczyzny jako żywiciela rodziny. I ostatni model – południowoeuropejski – kreuje ograniczoną politykę rodzinną z niskim poziomem świadczeń i usług zastępujących rodzinę w realizacji jej podstawowych funkcji [Szczepaniak 2011, s. 63].

Rodzi się zatem pytanie o to, jak umiejscowić polską politykę rodzinną na zaprezentowanych skalach. Jak można powtórzyć, za D. Szalewą, badania porównawcze nad polską polityką rodzinną skłaniają wielu badaczy do wniosku, że można ją opisać, jako „domniemany familializm” i „prywatny maternalizm” [Szalewa 2015, s. 105]. Cechować je ma specyficzny rodzaj wycofania i brak działań ze strony państwa, które nie chce ingerować w sprawy rodzin, traktując je jako sferę czysto prywatną. Takie podejście prowadzi do sytuacji, kiedy np.: opieka nad dziećmi oddawana jest w ręce prywatne (a te często kierują swoje działanie na zysk ekonomiczny). W takiej też sytuacji obowiązek świadczenia opieki nad dzieckiem spada na matki (co wynika

² Porównaj [Saraceno 2007].

z wciąż popularnego tradycyjnego podziału ról w rodzinach), a finansowanie tejże opieki odbywa się z prywatnych finansów rodzin [Szalewa 2015, s. 105-106].

Polską politykę rodzinną cechuje bardzo umiarkowane zainteresowanie sprawami rodzin. Niskie świadczenia pieniężne oraz ograniczony dostęp do wciąż małych zasobów usług opiekuńczych nad najmłodszymi dziećmi to jedynie dwa najczęściej pojawiające się zarzuty. Biorąc pod uwagę typologię M.T. Letablier, Polska znajduje się może w drugiej grupie państw, w których odpowiedzialność za opiekę nad dzieckiem i rodziną ma charakter mieszany. Państwo wspiera rodziców wykazujących się niskimi dochodami, odnosząc się do wybranych kwestii z ich życia codziennego, często w określonych odstępach czasu. Taki charakter polityki rodzinnej pozwala na określenie jej jako fragmentarycznej, ograniczonej, a nawet zachowawczej. Znacząca pozycja Kościoła Katolickiego w polskim społeczeństwie i wynikające z tego faktu implikacje dla rozwiązań polityki rodzinnej również nie pozostają bez znaczenia. Wskazywać mogą na pojawianie się w polskiej polityce społecznej wobec rodziny cech, jakie przypisuje się modelom konserwatywnym. Wspierana jest rodzina tradycyjna, której podstawą jest małżeństwo kobiety z mężczyzną, a wartości konserwatywne są dla niej priorytetem.

Rzadko mamy do czynienia z występowaniem w rzeczywistości czystego modelu polityki społecznej. Takim przypadkiem również wydaje się Polska, która nie prowadzi działań jasno określonych i wpisujących się w wymienione modele, choć najbliższej jej do polityki, jaką cechuje familializm, dla którego typowe są: wspieranie funkcji opiekuńczej matek (wydłużanie urlopów macierzyńskich), brak rozwoju usług opiekuńczych poza domem, wspieranie niepełnego zatrudnienia kobiet, zamiast wspierania ich rozwoju na rynku pracy w pełnym wymiarze, podtrzymywanie wspólnego opodatkowania rodzin [Szalewa 2015, s. 105-106].

3. Zmiany w urloпах macierzyńskich, rodzicielskich i ojcowskich

Jak wspomniano we wstępie, urlopy związane z narodzinami dziecka i rodzicielstwem mają w Polsce tendencję wzrostową i z biegiem czasu są stopniowo wydłużane, a nawet uelastyczniane. Aby tego dowiedzieć, należy przyjrzeć się zmianom, jakie zachodziły w urlopie macierzyńskim po roku 1989. Rozpoczynając analizę od okresu następującego tuż po transformacji ustrojowej, czyli od 1989 roku, stwierdza się, że urlop macierzyński należny kobiecie wynosił:

- 16 tygodni przy pierwszym porodzie,
- 18 tygodni przy każdym następnym porodzie,
- 26 tygodni w przypadku urodzenia więcej niż jednego dziecka przy jednym porodzie,
- 18 tygodni przy pierwszym porodzie, w sytuacji, w której pracownica wychowuje dziecko przysposobione lub przyjęła dziecko na wychowanie, jako rodzina zastępcza, z wyłączeniem rodziny zastępczej pełniącej zadania pogotowia rodzinnego [Maraszek 2010, s. 182].

Pierwsze zmiany w urloпах macierzyńskich nastąpiły dopiero po 17 latach. Wy tłumaczeniem takiej sytuacji może być obecność określonych ugrupowań politycznych w polskim rządzie i następująca w latach 90. prywatyzacja opieki. Przez tych kilkanaście lat polityka rodzinna była niezwykle oszczędna i kierowała się zasadą redukcji: zmniejszający się zakres usług opiekuńczych dla małych dzieci oraz zmniejszające się świadczenia. Zmiany, jakie nastąpiły w 2006 roku, były odzwierciedleniem objęcia rządów przez prawicową partię Prawo i Sprawiedliwość. To właśnie w tym czasie akcentowano, że w centrum zainteresowania polityki społecznej znajduje się rodzina – zaczęto wydłużać urlopy, wprowadzono tzw. becikowe, a także wprowadzono ulgi podatkowe dla rodzin z dziećmi. Polityka rodzinna koncentrowała się na wsparciu rodziny w jej tradycyjnym rozumieniu³.

Przedłużenie urlopu macierzyńskiego o 2 tygodnie nastąpiło 19 grudnia 2006 roku, na mocy ustawy z 16 listopada 2006 roku [Ustawa z dnia 16 listopada 2006 r. ...], dzięki której pracownica matka otrzymywała odpowiednio 18, 20, 28 i 20 tygodni.

1 stycznia 2009 roku był momentem kolejnej zmiany, gdyż zrywał on z dotychczas obowiązującymi zasadami. Zgodnie z Ustawą z dnia 6 grudnia 2008 roku [Ustawa z dnia 6 grudnia 2008 r. ...] kobieta, która urodziła 1 stycznia 2009 roku lub później, otrzymywała urlopu macierzyński, którego długość wyznaczała liczba potomstwa urodzonego w trakcie porodu. I tak pracownicy należał się urlopu o długości:

- 20 tygodni – w przypadku urodzenia jednego dziecka podczas jednego porodu,
- 31 tygodni – w sytuacji urodzenia dwojga dzieci podczas jednego porodu,
- 33 tygodni – kiedy podczas jednego porodu na świat przyszło troje dzieci,
- 35 tygodni – jeżeli w trakcie jednego porodu urodziło się czworo dzieci,
- 37 tygodni – gdy podczas jednego porodu na świat przyszło pięcioro lub więcej dzieci.

Na podstawie tej samej Ustawy z dnia 6 grudnia 2008 roku [Ustawa z dnia 6 grudnia 2008 r. ...] z dniem 1 stycznia 2010 roku w życie weszły zmiany dotyczące wprowadzenia dodatkowego urlopu macierzyńskiego. Kobieta otrzymywała prawo do pobrania takiego urlopu w wymiarze tygodnia lub jego wielokrotności natychmiast po zakończeniu podstawowego urlopu macierzyńskiego. Urlopu dodatkowy miał wynosić:

- w razie przyjścia na świat jednego dziecka w trakcie jednego porodu – w latach 2010 i 2011 do dwóch tygodni, w latach 2012 i 2013 do czterech tygodni, a na rok 2014 zakładano sześć dodatkowych tygodni (takie wprowadzano założenia, gdyż rok 2013 został objęty kolejnymi zmianami),
- w przypadku porodów mnogich – w latach 2010 i 2011 do trzech tygodni, w latach 2012 i 2013 do sześciu tygodni, a w roku 2014 osiem tygodni (takie wprowadzano założenia, gdyż rok 2013 został objęty kolejnymi zmianami).

Zmieniła się także sytuacja ojców. Dotychczas, na mocy Ustawy z 21 grudnia 2001 r. [Ustawa z dnia 21 grudnia 2001 r. ...], ojciec miał prawo do urlopu

³ Porównaj [Szalewa 2015].

macierzyńskiego w przypadku zgonu matki lub wykorzystania przez nią 14 tygodni urlopu macierzyńskiego, natomiast na mocy Ustawy z 6 grudnia 2008 r. mógł on wykorzystać urlop macierzyński w przypadku pobytu matki w szpitalu. Dodatkowe urlopy macierzyńskie, obowiązujące od 1 stycznia 2010 roku, mogły być wykorzystane przez ojca nie tylko w tak kryzysowych sytuacjach, jak hospitalizacja czy śmierć matki dziecka, ale jako wybór ojca chcącego włączyć się w opiekę nad nowo narodzonym dzieckiem i umożliwić partnerce powrót do pracy. Oczywiście istniały szczególne warunki, jakie musiały być spełnione, aby ojciec po raz pierwszy ujmowany był w prawodawstwie jako potencjalny biorca urlopu macierzyńskiego dodatkowego [Maraszek 2010, s. 182-183].

Ustawa [Ustawa z dnia 6 grudnia 2008 r. ...] zmieniająca zapisy Kodeksu pracy wносиła jeszcze jedną ważną zmianę, po raz pierwszy bowiem w ustawodawstwie polskim pojawił się termin „urlop ojcowski”. Z początku, czyli od 1 stycznia 2010 roku, wynosił on tydzień i ojciec dziecka powinien był wykorzystać go nie później niż do momentu, w którym dziecko ukończy 12 miesiąc życia. Od dnia 1 stycznia 2012 roku ojcom przysługiwał dłuższy urlop ojcowski – trwający 2 tygodnie. Urlop ojcowski był pierwszym uprawnieniem w zakresie urlopów związanych z opieką nad nowo narodzonym dzieckiem w całości i przysługującym wyłącznie mężczyznom.

Niewątpliwie najszerzej komentowaną zmianą w urlopach dla rodziców była ta, którą wprowadzała Ustawa z dnia 28 maja 2013 roku [Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks...]. Największą, ale i najważniejszą zmianą było wprowadzenie urlopu rodzicielskiego [Chelstowska, Zarzyńska 2014, s. 9]. Od 2013 roku rodzicom w Polsce przysługiwały uprawnienia urlopowe zaprezentowane w tab. 1.

Zmiany z 2013 roku z pewnością zrewolucjonizowały dotychczasowe uprawnienia urlopowe dla rodziców. Ojcowie po raz pierwszy otrzymali tak dużą liczbę uprawnień w zakresie pełnienia opieki nad dzieckiem przy wykorzystaniu dodatkowego urlopu macierzyńskiego i rodzicielskiego. Na pozytywną ocenę zasługuje również duże uelastycznienie urlopów: rodzice po raz pierwszy otrzymali 38 tygodni urlopu, który mogli dzielić między sobą. Wprowadzone zmiany spotykały się również z krytyką, która adresowana była przede wszystkim do samej nazwy – dodatkowy urlop macierzyński, choć w swej definicji zakładał okres 6 tygodni, który mógł wykorzystać ojciec, nazwą nie nawiązywał do tego uprawnienia [Kurowska 2012, s. 157]. Ponadto w uzasadnieniu do projektu ustawy można było przeczytać, że ma ona „umożliwić rodzicom skorzystanie z płatnego urlopu w związku z urodzeniem dziecka. Ma również umożliwić rodzicom dziecka bardziej elastyczne dzielenie się uprawnieniami rodzicielskimi przysługującymi w związku z opieką nad małym dzieckiem” [Godlewska-Bujok 2013, s. 24]. Jak pisze B. Godlewska-Bujok, „ustawa wprowadziła do kodeksu pracy całkiem nowy instrument, jakim jest urlop rodzicielski. Choć urlop rodzicielski znany jest ustawodawstwu europejskim, to jego włącznie do polskiego systemu prawa jest wydarzeniem bezprecedensowym” [Godlewska-Bujok 2013, s. 26]. Jednak rodzice nie mogą korzystać z niego równocześnie „w pełnym lub niepełnym wymiarze, co przeczy celowi wskazanemu przez ustawodawcę” [Godlewska-Bujok 2013, s. 26].

Tabela 1. Rodzaje i charakterystyka urloпów macierzyńskich, rodzicielskich i ojcowskich na podstawie ustawy z 28.05.2013 roku

Rodzaj urlopu	Dla matki	Dla ojca	Cechy charakterystyczne	Wiek dziecka
Urlop macierzyński podstawowy	Tak, w wymiarze 20 tygodni, z czego 14 tygodni jest zarezerwowanych tylko dla matki	Tak, w wymiarze maksymalnie 6 tygodni, pod warunkiem że matka dziecka wykorzysta 14 tygodni zarezerwowanych jedynie dla niej	Częściowo elastyczny. Posiada liczbę tygodni zarezerwowanych jedynie dla matki (14), pozostałą część (6) rodzice mogą wykorzystać elastycznie, dzieląc między sobą	Do ukończenia 12. miesiąca życia dziecka
Dodatkowy urlop macierzyński	Tak, do 6 tygodni	Tak, do 6 tygodni	Elastyczny, nie jest zarezerwowany ani dla matki, ani dla ojca. Decyzję o podziale tym urloпом podejmują rodzice	Bezpośrednio po wykorzystaniu urlopu macierzyńskiego podstawowego. Do ukończenia 12. miesiąca życia dziecka
Urlop rodzicielski	Tak, do 26 tygodni	Tak, do 26 tygodni	Elastyczny. Rodzice mogą podzielić się urloпом, dzieląc go maksymalnie na 3 części, po minimum 8 tygodni jednocześnie.	Do ukończenia przez dziecko 5. roku życia
Urlop ojcowski	Nie	Tak, do 2 tygodni	Nieelastyczny, zarezerwowany wyłącznie dla ojca	Do ukończenia przez dziecko 12. miesiąca

Źródło: na podstawie [Chelstowska, Zarzyska 2014, s. 9; Internet 2].

Najbardziej aktualną zmianą (na dzień 17.03.2016) w przepisach dotyczących urloпów rodzicielskich, macierzyńskich i ojcowskich jest Ustawa z dnia 24 lipca 2015 roku [Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. ...], która wprowadza szereg nowych rozwiązań i weszła w życie z dniem 2 stycznia 2016 roku. Jak pisze ustawodawca na stronie internetowej [Internet 2], nowelizacja ustawy w szczególności:

- „Ujednocila zasady i system urloпów związanych z narodzinami dziecka poprzez włączenie dodatkowego urlopu macierzyńskiego do urlopu rodzicielskiego” [Internet 2] – co oznacza, że urlop macierzyński (podstawowy) pozostanie w swym wymiarze bez zmian, a urlop rodzicielski z ustawy z 2013 r. zostanie połączony z dodatkowym urloпом macierzyńskim.

- Uelastycznia wykorzystanie urlopu rodzicielskiego i wprowadza możliwości wykorzystania części urlopu rodzicielskiego, „w wymiarze do 16 tygodni w terminie do zakończenia roku kalendarzowego, w którym dziecko ukończy 6 lat” [Internet 2].
- Zmienia liczbę części, w jakich można wykorzystać urlop rodzicielski, z 3 na 4, co oznacza, że można go wykorzystać jednorazowo bądź w maksymalnie w 4 częściach i nie później niż do końca roku kalendarzowego, w którym dziecko kończy 6 lat.
- Wprowadza proporcjonalne wydłużenie urlopu rodzicielskiego w sytuacji, gdy rodzic łączy go z pracą w niepełnym wymiarze czasu. Ta część nowelizacji zdaje się odpowiadać na wciąż proponowane rodzicom elastyczne formy zatrudnienia. Wciąż jednak jest bardzo wąskie, gdyż odnosi się jedynie do tych rodziców, którzy chcą pracować z wykorzystaniem umowy na część etatu.
- Wprowadza nowe rozwiązanie dla rodziców prowadzących działalność gospodarczą, to jest wprowadza możliwość wymienienia się opieką nad dzieckiem i przysługującym z tego tytułu zasiłkiem macierzyńskim (w sytuacji gdy jedno z rodziców jest pracownikiem, a drugie objęte jest ubezpieczeniem społecznym z innego tytułu).
- Wydłuża okres urlopu ojcowskiego i daje ojcom możliwość wykorzystania go już nie do 1., ale do 2. roku życia dziecka.
- Uelastycznia zwolnienie od pracy w związku z wychowywaniem dziecka do lat 14 i umożliwia odebranie tego zwolnienia w wymiarze 2 dni lub 16 godzin w roku kalendarzowym [Internet 2].

Zmian tych, czego dowodzą zaprezentowane rozważania, jest bardzo dużo i zdają się one podyktowane chęcią uelastyczenia wprowadzonych urlopów rodzicielskich. Rezygnacja z urlopu macierzyńskiego dodatkowego, po pierwsze, porządkuje zapisy, a po drugie, włączenie jej do urlopu rodzicielskiego sprawia, że choćby na poziomie samego nazewnictwa staje się skierowana nie tylko do matek, ale do rodziców w ogóle.

Wszystkie wymienione zmiany na przestrzeni ostatnich 6 lat, przynajmniej częściowo, zmierzały do sytuacji, w której opieka nad nowo narodzonym dzieckiem nie będzie definiowana w prawie jako obowiązek i przywilej jedynie matek, ale również i ojców. Wprowadzenie urlopu rodzicielskiego, jak również modyfikowanie nazwy urlopu macierzyńskiego dodatkowego na rodzicielski miały między innymi na celu włączenie ojców do opieki, jednak, jak wskazują statystyki ZUS, ojcowie nadal w niewielkim stopniu korzystają ze swoich uprawnień. Ich zainteresowanie urlopem ojcowskim wzrosło w porównaniu do lat 2014 i 2015, jednak urlop rodzicielski nadal pozostaje urlopem, z którego korzystają głównie kobiety. Ponadto wydłużanie urlopów rodzicielskich, choć wprowadzane jest w celu realizacji szczytnych celów, nie zawsze pozwala osiągnąć zamierzone efekty, czego dobrym przykładem są wyniki norweskich badań [Dahl i in. 2013], z których wynika, że wydłużenie urlopu rodzicielskiego (płatnego) nie miało istotnego wpływu na wyniki dzieci w szkole, zwiększenie udziału kobiet w rynku pracy ani też na zwiększenie samej dzietności. I choć nie jest możliwe przekładanie tych wyników na warunki polskie, należy z nich wyciągnąć wnioski.

Tabela 2. Liczba osób pobierających zasiłek macierzyński, zasiłek macierzyński z tytułu urlopu ojcowskiego i urlopu rodzicielskiego

Okres	Płeć	Liczba osób pobierających* **		
		zasiłek macierzyński (3/4)	zasiłek macierzyński z tytułu urlopu ojcowskiego	zasiłek macierzyński z tytułu urlopu rodzicielskiego
		w tys.		
I-XII 2014 r.	ogółem	631,2	129,4	315,8
	z tego:			
	kobieta	471,9	X	310,6
	mężczyzna	159,3	129,4	5,2
I-XII 2015 r.	ogółem	671,3	148,4	357,6
	z tego:			
	kobieta	504,4	X	352,9
	mężczyzna	166,9	148,4	4,7

* Dane prezentują osoby, którym w danym okresie wypłacono (które pobierały) zasiłek macierzyński, choć za jeden dzień (bez osób, za które dokonano korekt w dokumentach za lata wsteczne).

** Osoby określone jako unikalne w danym okresie, tzn. jeśli ta sama osoba pobierała zasiłek w kilku miesiącach, została wykazana tylko raz.

*** Dane, oprócz osób pobierających podstawowy zasiłek macierzyński, zawierają również osoby, które pobierały zasiłek macierzyński z tytułu dodatkowego zasiłku macierzyńskiego, z tytułu urlopu ojcowskiego oraz z tytułu urlopu rodzicielskiego.

**** Osoba występuje tylko raz, niezależnie od liczby pobieranych w danym okresie rodzajów zasiłku macierzyńskiego, np. gdy w danym okresie osoba pobierała podstawowy zasiłek macierzyński i dodatkowy zasiłek macierzyński – wystąpi raz, jeśli pobierała dodatkowy zasiłek macierzyński i zasiłek z tytułu urlopu rodzicielskiego – wystąpi raz.

Źródło: Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Departament Statystyki i Prognoz Aktuarialnych.

4. Postanowienia wybranych dyrektyw UE i ich implementacja – relacje unijnej i polskiej polityki rodzinnej

Dokumentem mającym bardzo duży wpływ na to, jak zmieniały się urlopy macierzyńskie i rodzicielskie w Polsce po 2013 roku była Dyrektywa Rady 2010/18/UE w sprawie wdrożenia zmienionego porozumienia ramowego dotyczącego urlopu rodzicielskiego zawartego przez BUSINESSSEUROPE, UEAPME, CEEP i ETUC oraz uchylająca Dyrektywę 96/34/WE została przyjęta 8 marca 2010 roku [Internet 1]. Dyrektywa 96/34/WE wdrażała poprzednie porozumienie ramowe europejskich partnerów społecznych w tym obszarze z dnia 14 grudnia 1995 r.

Cel dyrektywy określa jej motyw 8, który mówi o lepszym godzeniu życia rodzinnego z zawodowym, a także odwołuje się do równości kobiet i mężczyzn w kontekście ich pozycji na rynku pracy i traktowania w pracy. Jak wynika z treści dyrektywy, wszelkie postanowienia porozumienia mają charakter wymogów minimalnych – jest to informacja niezwykle istotna. Ponadto porozumienie:

1. Stosuje się do wszystkich pracowników – kobiet i mężczyzn, – którzy pozostają w stosunku pracy, pozostają w innym stosunku zatrudnienia, bez rozróżniania formy i wymiaru zatrudnienia.

2. Przyznaje indywidualne prawo do urlopu rodzicielskiego z powodu narodzin dziecka – każdy z rodziców ma prawo do opieki nad dzieckiem.

3. Określa, że wymiar urlopu rodzicielskiego to okres minimum 4 miesiące i powinien on być przyznawany bez możliwości przenoszenia. Zasada ta ma zachęcić do równego wykorzystywania urlopu przez ojców i matki.

4. Zwraca szczególną uwagę na potrzeby rodziców adopcyjnych i tych, którzy posiadają dzieci niepełnosprawne i dotknięte długotrwałą chorobą.

5. Ponadto formułuje instrumenty ochronne dla rodziców powracających na rynek pracy po zakończonym urlopie rodzicielskim – prawo do powrotu do tej samej pracy lub na równorzędne lub podobne stanowisko przy zachowaniu stosunku pracy oraz możliwość uelastyczenia czy też skrócenia czasu pracy.

Niestety, zmiany zaprowadzone na gruncie Kodeksu pracy, a odnoszące się do zmian w urloпах macierzyńskich i rodzicielskich, nie są w pełni zgodne z wytycznymi, jakie zalecała do wprowadzenia Dyrektywa 2010/18/UE. Jak wskazuje M. Krzyszkowska-Dąbrowska, „wątpliwości w szczególności budzi brak uprawnienia polskich ojców do co najmniej miesięcznej nieprzenoszalnej części płatnego urlopu w celu sprawowania opieki nad dzieckiem” [Krzyszkowska-Dąbrowska]. Ponadto urlop rodzicielski w rozumieniu dyrektywy powinien mieć charakter nieprzenoszalnego, indywidualnego uprawnienia dla każdego z rodziców (które służyć ma godzeniu życia zawodowego z rodzinnym), zapewniającego czasowe przerwanie pracy w celu opieki nad dzieckiem. W tym zapisie nie znajduje się informacja o konieczności łączenia urlopu rodzicielskiego bezpośrednio z okresem narodzin dziecka. Natomiast urlop rodzicielski w wydaniu polskim jest niejako kontynuacją urlopu macierzyńskiego i nie ma cech urlopu samoistnego, indywidualnego, nieprzenaszalnego przysługującego rodzicowi jako uprawnienie [Krzyszkowska-Dąbrowska]. Zasadę nieprzenaszalności przypisano urlopowi wychowawczemu – czyli temu, który w Polsce jest najrzadziej wykorzystywany przez pracowników, a co najważniejsze jest bezpłatny, co dla wielu rodziców zmniejsza jego atrakcyjność [Godlewska-Bujok].

Klauzula 2 w Dyrektywie 2010/18/UE wskazuje na jeszcze jedną ważną kwestię: obowiązkową i indywidualną część urlopu, bez możliwości przenoszenia. Zgodność z tą klauzulą można uznać jedynie w przypadku urlopu macierzyńskiego podstawowego i urlopu ojcowskiego. Wątpliwość budzi jednak fakt, że pierwszy z nich ma charakter niezbywalny i obowiązkowy, drugi z kolei, choć niezbywalny, jest nieobowiązkowy. Pierwszy z nich ma wymiar 14 tygodni, drugi zaś ogranicza się jedynie do 2 tygodni. Takie rozwiązanie pokazuje dużą dysproporcję w uprawnieniach, jakie polskie prawo przyznaje matkom i ojcom. Ponadto urlop rodzicielski oparty jest na obowiązkowych uprawnieniach matki, bowiem wykorzystanie go zarówno przez którekolwiek z rodziców jest możliwe dopiero w sytuacji, gdy matka wyczerpie zakres urlopu przysługujący tylko jej samej [Godlewska-Bujok 2013].

Dodatkowo, zakładając, że przemiany w polskim ustawodawstwie dotyczyć mają wprowadzania polityki równościowej, do której Polska zobowiązana jest od 2004 roku, czyli od momentu akcesji do Unii Europejskiej [Maraszek 2010, s. 178], niejasność i pytanie budzi przydzielanie 14 tygodni urlopu macierzyńskiego podstawowego jedynie matce, z jednoczesnym nałożeniem na matkę wykorzystania go w ramach obowiązku. Niewykorzystanie go przez matkę implikuje szereg utrudnień, gdyż uniemożliwia wyczerpanie pełni uprawnień urlopowych zarówno jej samej, jak i ojcu dziecka. Geneza i przyczyny wprowadzenia takiej długości obowiązkowego urlopu dla matek również jest zastanawiające, gdyż zgodnie z Dyrektywą 92/85/ECC urlop macierzyński musi zawierać minimum dwa tygodnie obowiązkowego urlopu bezpośrednio przed porodem lub po porodzie. Najczęściej występującym, obowiązkowym urlopem macierzyńskim dla kobiety w krajach OECD jest okres 6 tygodni, a w 27 krajach na 111 państw nie ma w ogóle obowiązku przechodzenia na taki urlop [Kurowska 2010, s. 158]. Kolejnym zarzutem do wprowadzonych rozwiązań, jak pisze A. Kurowska, jest fakt, że ojcom zaoferowano urlop ojcowski, który przewiduje dobrowolność, a nie obowiązek [Kurowska 2010, s. 157]. Natomiast fakt skorzystania lub nieskorzystania przez ojca ze swojego uprawnienia nie ma żadnych konsekwencji – nie ma wpływu na uprawnienia, jakie otrzyma matka.

5. Zakończenie

Uprawnienia urlopowe związane z narodzinami dziecka to jedynie wąski fragment wszystkich instrumentów, jakie oferowane są polskim obywatelom w związku z rodzicielstwem. Niezaprzeczalnym faktem jest ich ciągłe wydłużanie i modyfikowanie, z największą dynamiką odnotowywaną po 2006 roku. Zmiany dokonujące się na gruncie urlopów skierowanych do rodziców podyktowane są często składem politycznym w polskim rządzie. Szereg modyfikacji w deklarowanych przez ustawodawcę założeniach miał na celu dostosowanie instrumentów do oczekiwań i potrzeb obywateli. Z badań CBOS z 2013 roku, kiedy pytano Polaków o roczne urlopy rodzicielskie, miało wynikać, że zmiana ta jest dla nich atrakcyjna – aż 91% badanych popierało tę reformę [CBOS 2013].

Wprowadzenie urlopów rodzicielskich w 2013 roku nadawało nowe uprawnienia ojcom. Zmiany te podyktowane były wdrażaniem Dyrektywy 2010/18/UE, której cele nakazują państwom członkowskim UE stosować prawa respektujące równość kobiet i mężczyzn na rynku pracy, a także umożliwiać mężczyznom i kobietom wypełnianie obowiązków rodzinnych i zawodowych w tym samym czasie bez większych przeszkód. Jak wykazano w artykule, implementacja dyrektywy nie powiodła się w pełni i budzi wiele wątpliwości nie tylko w środowisku prawniczym. Największy niepokój budzi niespełnienie wymogów minimalnych dyrektywy oraz konstruowanie przepisów, które w nierówny sposób nadają obowiązki kobietom i mężczyznom – na niekorzyść tych pierwszych.

Zmiany mające na celu ułatwienie godzenia życia zawodowego z rodzinnym obojgu rodzicom, równocześnie, w takim samym stopniu, miało wiązać się między

innymi ze zwiększeniem uprawnień urlopowych, z których korzystać mogą ojcowie. Urlop rodzicielski, który zmienił swoją nazwę, kładąc nacisk na wątek równościowy, przestał być już nazywany macierzyńskim dodatkowym, nadal wykorzystywany jest w większości przez kobiety. Sytuacja ta pokazuje, że brak urlopu skierowanego tylko i wyłącznie do ojców, a zastąpienie go urlopem do wyboru, realnie jest wydłużonym urlopem dla matek. Ojcowie wciąż nie chcą się na niego decydować.

Zaproponowanym przez polski rząd zmianom w tak ważnym instrumentarium, jakim jest urlop dla rodziców, należy przyrzeć się w dłuższej perspektywie czasowej. I choć ocenę wprowadzonych zmian powinno się odłożyć na przyszłość, to zasadne wydaje się prowadzenie systematycznych badań nad potrzebami wciąż zmieniających się polskich rodzin, a w szczególności nad potrzebami rodziców pełniących role rodzinne i zawodowe jednocześnie. Bo choć rozliczne badania i Diagnozy Społeczne sugerują, że relacje między partnerami w polskich rodzinach zmieniają się na korzyść tych partnerskich, w mojej opinii są to jedynie deklaracje badanych, a nie reprezentacje ich rzeczywistych zachowań w tej wąskiej kwestii. Przyglądając się statystykom, można stwierdzić, że Polki wciąż korzystają z pełni uprawnień urlopowych, rezygnując na pewien okres z pracy zawodowej. Przyglądamy się zatem sytuacji utrwalającej tradycyjny podział ról i obowiązków w rodzinie – kobieta odpowiedzialna jest za opiekę, mężczyzna – za pracę zawodową i zarobki. Możliwość wyboru, kto podejmie się opieki nad nowo narodzonym dzieckiem, tak naprawdę nią nie jest, gdyż to nie długość trwania i elastyczność urlopu rodzicielskiego przesądzają o jego rzeczywistych odbiorcach.

Literatura

- Balcerzak-Paradowska B., 2009, *Ogólne kierunki zmian w polityce rodzinnej krajów Unii Europejskiej*, [w:] *Polityka rodzinna w krajach Unii Europejskiej – wnioski dla Polski*, Balcerzak-Paradowska B., Szymborski J. (red.), Biuletyn RPO – Materiały, nr 67, Zeszyty Naukowe, Warszawa.
- Balcerzak-Paradowska B., Szymborski J. (red.), 2009, *Polityka rodzinna w krajach Unii Europejskiej – wnioski dla Polski*, Biuletyn RPO – Materiały, nr 67, Zeszyty Naukowe, Warszawa.
- CBOS, 2013, *Polacy o rocznych urlopach rodzicielskich*, BS/81/2013, Warszawa, http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2013/K_081_13.PDF (10.03.2016).
- Chelstowska A., Zarzyńska A., 2014, *Urlopy dla ojców w kontekście różnych modeli polityki rodzinnej w Europie*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.
- Dahl G.B., Løken K.V., Mogstad M., Salvanes K.V., 2013, *What is the case for paid maternity leave*, National Bureau of Economic Research, NBER Working Paper Series, Working Paper no. 19595, Cambridge.
- Esping-Andersen G., 1990, *The Three World of Welfare Capitalism*, Polity Press, Cambridge.
- Godlewska-Bujok B., *Implementacja dyrektywy 2010/18/UE dotyczącej urlopu rodzicielskiego*, http://pewp.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=177:implementacja-dyrektywy-201018ue-dotyczej-urlopu-rodzicielskiego-&catid=37:gospodarka&Itemid=56 (10.03.2016).
- Godlewska-Bujok B., 2013, *Nowe regulacje uprawnień związanych z rodzicielstwem*, Praca i Zabezpieczenie Społeczne, nr 7.
- Kamiński S., 2013, *Koncepcje modeli polityki społecznej*, [w:] *Wymiary polityki społecznej*, Kowalczyk O., Kamiński S. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.

- Krzyszowska-Dąbrowska M., *Urlop dla ojca nadal zależy od uprawnień matki. A to może być niezgodne z unijną dyrektywą*, Gazeta Prawna, <http://serwisy.gazetaprawna.pl/praca-i-kariera/arttyku-ly/922133,urlop-dla-ojca-uprawnienia-matki.html> (10.03.2016).
- Kurowska A., 2012, *Ocena zasadności założeń reformy urlopów i zasiłków związanych z opieką nad małym dzieckiem*, Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje, nr 21.
- Letablier M.T., 1998, *Comparing Family Policies in Europe, Periodic Progress Report nr 1 of the Thematic Network: Working and Mothering: Social practices and Social Policies*, TSER Programme of the European Commission, Area III: Research into Social Integration and Social Exclusion in Europe, 1st TSER Seminar held in Lund, November 26-28.
- Maraszek M., 2010, *Prawny aspekt przemian statusu polskich kobiet w dwudziestoleciu 1989-2009 na przykładzie zmian legislacyjnych w polskim prawie pracy*, [w:] *Kobiety w polskiej transformacji 1989-2009. Podsumowania, interpretacje, prognozy*, Frackowiak-Sochańska M., Królikowska S. (red.), Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- NIK, 2015, Departament Pracy i Spraw społecznych i Rodziny, *Koordynacja polityki rodzinnej w Polsce. Informacja o wynikach kontroli*, Warszawa, 24 czerwca.
- Saraceno Ch., 2007, *Family policies in Europe. A comparative perspective*, Polityka Społeczna, Special Issue of Polish Monthly Journal on Social Policy, Warszawa.
- Smith A.J., 2001, *Parental leave: supporting male parenting? A study using longitudinal data of policy variation across the European Union*, EURESICO Second Demographic Transition in Europe, Bad Herrenalb, Germany.
- Szalewa D., 2015, *Polityka rodzinna w Polsce po 1989 roku: od familializmu prywatnego do publicznego*, [w:] *Niebezpieczne związki. Macierzyństwo, ojcostwo i polityka*, Hryciuk R., Korolczuk E. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Szczepaniak J., 2011, *Miejsce usług społecznych w polityce społecznej wobec rodzin – uwarunkowania i dylematy rozwoju*, [w:] *Usługi społeczne wobec rodziny*, Kubów A., Szczepaniak J. (red.), Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław.
- Titmuss R., 1958, *Essays on the Welfare State*, Allen and Unwin, London.
- Ustawa z dnia 21 grudnia 2001 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy, Dz.U. 2001 nr 154, poz. 1805.
- Ustawa z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, Dz.U. 2006 nr 221, poz. 1615.
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2008 nr 237, poz. 1654.
- Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2013, poz. 675.
- Ustawa z dnia 24 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. 2015, poz. 1268.

Internet

- [1] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:068:0013:0020:pl:PDF> (10.03.2016).
- [2] <http://www.rodzicielski.gov.pl/> (8.03.2016).